

Emlékezés Apponyi Györgyre (1808–1899), a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagjára

Remembering György Apponyi (1808–1899), Member of the Directorate of the Hungarian Academy of Sciences

1. Gróf nagyapponyi Apponyi György, az apponyi Apponyi család tagja, jogász és politikus, 210 évvel ezelőtt, 1808. december 29-én született Pozsonyban. Apponyi György 1899. február 28-án hunyt el Eberhardban (Pozsony vármegye). Édesapja, gróf nagyapponyi Apponyi György, édesanyja pedig zichi és vasonkőei Zichy Anna grófnő. Feleségét, nagymihályi Sztáray Júlia (1820–1871) grófnőt 1840. április 23-án vette nőül Pozsonyban, akitől két gyermeke született, Georgina és Albert (1846–1933), aki mint politikus, államférfi ugyancsak tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának.

2. Apponyi Györgyöt a Magyar Tudományos Akadémia 170 évvel ezelőtt, 1858. december 19-én választotta igazgatósági tagjául. Megválasztására a Magyar Tudományos Akadémia 1858-as alapszabályának elfogadását követően került sor. Itt említjük meg, hogy az 1858-ban elfogadott alapszabályban szerepel először az „igazgató tag” helyett az „igazgatósági tag” elnevezés. Apponyi György az MTA irányításában, az irányító testület, az Igazgatótanács munkájában vállalt szerepet évtizeden át. Említést érdemel, hogy jelentős adományt (összesen 4200 forintot) tett a Magyar Tudományos Akadémia javára 1860-ban és 1861-ben.

3. Apponyi György jogi tanulmányokat a pozsonyi jogakadémián folytatott 1823 és 1826 között. Tanulmányai befejezését követően, 1826 és 1840 között a bécsi magyar kancellárián lett először fogalmazó, majd nem sokkal később titkár. A királyi kúria táblabírója volt 1840 és 1844 között. A bécsi magyar kancellárián először, 1844 és 1846 között alkancellár, majd 1846 és 1847 között másodkancellár volt. A magyar kancellária első kancellárjaként (főkancellárként) 1847 és 1848 márciusa között működött. Valóságos belső titkos tanácsosi címet is kapott az uralkodótól.

A magyar közéletben először az 1839–1840. évi, kétkamarás rendi országgyűlésen vett részt a Felső Tábla (Főrendi Tábla) konzervatív tagjaként. Hamarosan a bécsi udvar elképzeléseit, politikáját erősen támogató, ún. fontolva haladó párt meghatározó egyénisége lett.

4. Mint a polgári, liberális reformtörekvések elkötelezett ellenfele kiépítette az adminisztrátori rendszert. A vármegyékben igyekezett félreállítani a szabadelvű tábor híveit, oly módon, hogy a megyék élére adminisztrátorokat nevezett ki a főispánok helyett. Vezetője lett az 1846-ban alapított Konzervatív Pártnak. A liberális ellenzék elégedetlenségének mérséklése céljából néhány fontos ellenzéki követelés teljesítését szorgalmazta. Az 1847–1848. évi országgyűlésen – többek között – az ősiség (*aviticitas*) megszüntetése, az örökváltság bevezetése, valamint a vám- és hitelügyek reformját célzó javaslat előterjesztője volt.

5. 1848 márciusában lemondott udvari kancellári tisztségéről. Hónapokkal később, 1849 februárjában elvállalta a Bécsben, a főurakból alakított, a forradalom ellen fellépő „aulikus” csoport elnökségét. A világosi fegyverletételt követően nem vállalt állami hivatalt, visszavonult a politikai életből. 1852 februárjában feliratban kérte az uralkodót, hogy állítsa helyre az ország területi egységét. Kérte továbbá annak engedélyezését, hogy Magyarországon az állami adminisztráció, közigazgatás nyelve a magyar legyen.

Az Októberi Diploma (Oktoberdiplom) kibocsátását követően, 1860 novemberében kinevezték országbírónak. Ezt a kiemelkedően fontos közjogi funkciót csaknem négy éven át, 1863-ig töltötte be. Az uralkodó országbírói funkciójából Apponyi Györgyöt 1863 áprilisában mentette fel. Említést érdemel, hogy mint országbíró, Deák Ferenc ajánlatára, meghívta a soproni Országbírói Értekezletre (Judexkurialkonferenz) Horvát Boldizsárt (1822-1898), későbbi igazságügyi minisztert, aki Andrassy Gyula kormányában volt ennek a tárcának birtokosa 1867 és 1871 között, a Magyar Tudomány Akadémia tiszteleti tagját. Horvát Boldizsár aktív szerepet vállalt az országbírói értekezlet munkájában.

6. Királyi biztosként 1861. április 2-án ő nyitotta meg az országgyűlést. Az országgyűlés megnyitása nagy felelősséggel járó feladat volt. Bécsben ugyanis azt kívánták, hogy az országgyűlés Budán, a helytartótanács épületének nagytermében tartsa üléseit. Az országgyűlés tagjai azonban az 1848. évi IV. törvénycikkre hivatkozva, Pesten kívántak ülésezni. Apponyi György tanácskozott Deák Ferencsel, akivel abban állapodott meg, hogy emlékiratot terjesztenek Ferenc József elé, melyben azt kérik, hogy az országgyűlést Budán nyissák meg, az ülések tartására azonban Pesten kerülhessen sor. Az emlékiratot azonban Bécsből visszaküldték.

Apponyi György úgy döntött, hogy nem követi a Bécsből érkező utasításban foglaltakat. Kijelentette, hogy az országgyűlés a Budán való megnyitás után Pesten tarthatja üléseit. Az uralkodó trónbeszédének (Thronrede) felolvasását követően a képviselőház a Nemzeti Múzeum dísztermében, a Főrendiház pedig a Lloyd-épület nagytermében kezdte meg üléseit. Az országgyűlés megnyitása után Apponyi György – felmentését várva – Bécsbe utazott. Az uralkodó részéről azonban nem került sor felmentésére.

7. 1862 végén Ferenc József felszólította Apponyi Györgyöt, hogy készítse el a Kiegyezés (Ausgleich) tervét (az ún. „kiegyenlítési”, ami egyenlő a „kiegyezési” tervvel). Apponyi elfogadta a megbízatást. Ezt azzal a kikötéssel vállalta el, hogy Mailáth György tárnokmester, báró Sennyey Pál és Ürményi József is részt vehessenek az előkészítés munkájában. A tervezetben Apponyi György hangsúlyozta, hogy Magyarországot, a Magyar Királyságot (Regnum Hungariae) nem lehet Ausztriába beolvasztani, nem válhat annak részévé. Hangsúlyozta emellett a jogfolytonosság elvét.

Elengedhetetlennek tartotta továbbá azt, hogy a törvényesen egybehívott országgyűlés hozzájárulásával kerüljön sor külön magyar minisztérium (kormány) kinevezésére. Látva, hogy ezeknek az elképzeléseknek a megvalósítására nem kerül sor, így nyilatkozott: „Az én javaslataimnak mindig az a szerencsétlenségük, hogy vagy idő előtt utasítatnak el, vagy idő után fogadtatnak el.”

8. Apponyi György később tagja lett az 1865–1868. évi országgyűlésnek, melynek több fontos bizottságában is működött. Az ún. ókonzervatív főnemesekkel együttműködve az 1848 előtti rendi alkotmány visszaállítását szorgalmazta. A Kiegyezést követően, 1868-ig, Apponyi György a Deák-párton belül működő, ókonzervatív csoport vezéregyénisége volt. Ezután már csak a Főrendiházban – melynek 1868-tól volt örökös tagja – jelent meg, annak munkájában vállalt szerepet. Élete utolsó éveit Éberhárdon (németül: Eberhard, illetve Eberhardt), Pozsony vármegyei birtokán töltötte.

Hamza Gábor

egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

email: gabor.hamza@ajk.elte.hu